

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu II.

Blasiu 1 Martiu 1889.

Nr. 11.

Partea besericésca.

Momentulu consacraréi eucharistice si epicles'a liturgiiloru resaritene.

Unu studiu liturgico-dogmaticu de Dr. Victoru Szmigelski.
(Continuare din Nr. 9 si fine).

Invetiatur'a ace'a, prin care beseric'a deriva
consacrarea eucharistica si dela Spiritulu santu in
modu specialu, e catu se póte de indreptata, déca
se are in vedere ace'a, cà dupa invetiatur'a crestina
in Spiritulu santu se personifica in tipu misteriosu
iubirea domnedieésca. Spiritulu santu e datatoriulu
de viatia, si tóta viatia, tóta santieni'a, tóta grati'a,
carea rescumperatii lui Christosu o afla si o primescu
in beseric'a lui Christosu, e lucrarea Spiritului santu.
Christosu merita grati'a, éra Spiritulu santu o mijlocesce.
Si mijlocirea acést'a Domnedieu Spiritulu santu o
implinesce cu fidelitate domnedieésca in tóte sacra-
minte, si dela elu primescu acestea tóta puterea
loru cea santitoria.

Cà s. Eucharistia, sacramentulu sacramintelor,
nu face esceptiune in privinti'a acést'a, ne invétia
deja s. Efremu, candu dice: *Vedi focu si Spiritu
in scald'a, in care te-ai botezatu: focu si Spiritu in
botezu, focu si Spiritu santu in pane si in potiru*¹⁾.
Ar' trebui deci, se ne prinda mirare, déca amu aflá,
cà liturgiile nu esprima si invetiatur'a acést'a a
besericeí. Si intru adeveru nici nu trebue se cercamu
multu, si vomu si aflá, cà beseric'a in liturgiile sale
se róga fórté a dese ori, cá credintiosii se se im-
partasiesca prin Spiritulu santu din fruptulu acéstui

sacramentu, ma chiaru si pentru ace'a, cá ei prin
s. sacramentu alu Eucharistiei se se impla de Spiritulu
santu.

Dara numai cu atat'a inca nu ne potemu in-
destulí. Déca credinti'a besericeí e ace'a, cà Do-
mnedieu Spiritulu santu e, celu-ce mijlocesce ómeniloru
avutiele gratiei prin s. Eucharistia cá si prin cele
alalte sacraminte, suntemu in dreptu, se asteptámu,
cà beseric'a se cuprinda credinti'a acést'a a sa in
cuvinte óre unde in apropierea momentulu de con-
sacrare. Dreptulu acestei asteptári ni-lu oferesce
beseric'a in sa si prin purcederea, carea o observa ea
in admiistrarea santelor sacraminte.

Beseric'a e adeca convinsa pre deplinu, cà
efectulu esentialu alu ori carui'a dintre santele sa-
craminte se deplinesce prin ace'a, cà ministrulu
sacramentulu foloscesce materi'a si form'a, carea a
instituit'o Domnulu nostru Isusu Christosu pre sém'a
respectivulu sacramentu, si prin ace'a, cà elu actulu
acést'a 'lu impreuna cu intentiunea receruta de a
face ce'a ce face beseric'a in atari casuri. Beseric'a
scie, cà in momentulu acel'a, in care ministrulu
sacramentulu implinesce actulu acést'a, in momentulu
acel'a se si produce efectulu sacramentulu, adeca se
impartasiesce subiectulu printr'ensulu de grati'a san-
titória. Si cu tóte acestea vedemu, cà beseric'a a
aflatu cu cale a incungiurá tóte sacraminte sale cu
cate o cununa frumósá de rogatiuni, cari au scopulu
nu numai de a marí in credintiosi pietatea si sant'a
frica si de a inmultí pre sém'a loru gratiele actuale,
cari se impreuna cu actiunile acestea sante, ci mai
alesu de a lamurí si de a chiarificá catu se póte de bine

¹⁾ Adv. Scrutatores serm. 10.

cuprinsulu dogmaticu alu sacraminteloru si efectulu, care-lu producu ele in cei ce le primescu cu pregatirea cuvenita, care efectu este totu-de-un'a grati'a santitória. Lucrulu acest'a nu-lu voiu demustrá preste totu. Se póte convinge ori si cine despre elu usioru din Euchologiulu nostru si din càrtile rituale ale celorlalti resariteni. Ací avemu se vorbimu despre unu lucru cu multu mai specialu, adeca despre rogatiuni de acelea, cari 'su analoge cu epicles'a liturgíloru resaritene. Aflamu adeca in cununele acelea de rogatiuni intre altele si lucrulu acel'a batetoriu la ochi, cà dupa-ce s'a implinitu deja esenti'a sacraminteloru, càrtile liturgice totusi se reintorcu de multe ori la efectulu sacraminteloru si se róga pentru efectulu acest'a, cà si candu elu nu s'ar' fi produsu deja si nu s'ar' fi conferitu deja credintiosiloru.

Asiá nu se va indof nime despre ace'a, cà efectulu botezului, justificarea subiectului, si anume amendoue pãrti ale justificãrei, cea negativa, carea este iertarea pecatelor si a pedepselor, si cea afirmativa, adeca imbracarea sufletului in vesmentulu dreptatii s'eu alu gratiei santitórie, se deplinesce in momentulu acel'a, candu ministrulu boteza pre subiectu rostindu cuvintele: *Botéza-se sierbulu lui Domnedieu N. in numele Tatalui, si alu Fiului, si alu Spiritului santu: acum si pururea, si in vecii veciloru. Aminu.* Dara cu tóte cà prin acestea subiectulu s'a facutu deja crestinu si *beseric'a Spiritului santu*, beseric'a nóstra totusi voindu, se desvólte catu se póte de bine efectulu acestui sacramentu in rogatiunile sale, mai adauge acusi o actiune simbolica insocindu-o cu nesce cuvinte, cari esprima catu se póte de chiaru partea cea afirmativa a justificãrei, dupa-ce form'a botezului se pare a esprimá numai partea cea negativa a acelei'a, adeca curatirea, spelarea de pecate (*βαπτισμα = spelu*). In Euchologiulu nostru se mai insira adeca dupa administrarea botezului urmatóriele: *Si imbracandu-lu cu vesmintele dice: Imbraca-se sierbulu lui Domnedieu N. in vesmentulu dreptatii, in numele Tatalui, si alu Fiului, si alu Spiritului santu, acum si pururea, si in vecii veciloru. Aminu*¹⁾. Intre cuvintele acestea si intre form'a botezului instituita de Domnulu nostru Isusu Christosu se afla numai cuvintele psalmului 31, in tocmai precum se cuprindu si in liturgíle nóstre intre epiclesa si intre cuvintele consacratórie ale Mantuitoriului mai numai cuvinte de ale psalmului 50. Dara cu tóte cà acestea dóue esemple 'su fórté analoge, totusi cui i-a trecutu vre-o data prin minte, se sustiena, cà prin cuvintele *Imbraca-se sierbulu lui Domnedieu scl.* singure s'ar' implini efectulu botezului, ori si numai cà adaugerea loru ar' fi de lipsa asiá, incatu fara de ele efectulu

botezului inca nu ar' fi deplinitu? Diu contra atatu apusenii, — càci si ei observa ritulu acel'a alu imbracarei dupa botezu, — catu si resaritenii aseriu acestui ritu numai insemnare simbolica. *Desbracatu fiindu de imbracamintele cele vechi*, dice s. Cirilu Jerusaliménulu, *si imbracatu fiindu cu cele spirituale albe, trebue sè se imbrace de totulu totu in de cele albe, — fiindu-cà e de lipsa, se fia imbracatu cu cele ce suntu intru adeveru albe si stralucite si spirituale*²⁾. Éra la s. Ambrosiu aflamu urmatóriele: *Ai primitu dupa ace'a haine albe, cà sè se insemne, cà ai desbracatu vesmentulu pecatelor si ai imbracatu imbracamintele cele curate ale nevinovatiei*³⁾.

Asemenea aflamu si in Euchologiulu copticu, cà dupa-ce preotulu a seversitu deja botezulu rostindu cuvintele: *Eu te botezu, o N., in numele Tatalui, si alu Fiului, si alu Spiritului santu*, elu mai are se rostésca inca si rogatiunea acést'a: *Domnedieule. cel'a ce ai tramisu pre santulu teu Spiritu preste unulu nascutu Fiulu teu Isusu Christosu Domnulu nostru, precum este scrisu in Evangelia: Si botezandu-se Isusu prin Ioanu in Jordanu, a esitu in data din apa. Si éca s'au deschisu lui ceriurile, si a vediutu pre Spiritulu lui Domnedieu pogorindu-se cà unu porumbu si venindu preste elu. Tramite cu îndurare pre santulu teu Spiritu si preste acesti servi ai tei si le dà loru renascerea din apa si din Spiritulu santu si iertarea pecatelor. Aminu*⁴⁾.

Cu privire la s. sacramentu alu Mirului in Euchologiulu nostru adeveratu, cà nu aflamu casu analogu, dara aflamu casuri analoge in alte Ritualuri resaritene. Asiá prescrie p. es. Ritualulu etiopénu ministrului Confirmatiunei, cà elu dupa-ce a implinitu deja actulu esentialu alu acestui sacramentu, se impuna de nou celoru miruiti manile si sè se róge dicundu: *Dómne, Dómne, bune Parinte, Domnedieulu nostru, noi amu pusu cu manile nóstre pre capetele serviloru tei coron'a onórei si a gloriei. Aminu. Fã-i plini de grati'a Spiritului santu prin îndurarea si bunatatea iubitoriului de ómeni Fiului teu Isusu Christosu, cà impreuna cu elu a ta si a Spiritului santu este onórea si poterea in veci. Aminu*⁵⁾.

In s. sacramentu alu Penitintiei preotulu a rostitu deja form'a absolutiunei, si déca celu-ce s'a marturisitu, a facutu totu, ce se pretinde din partea lui in sacramentulu acest'a, atunci pecatele i-su deja iertate. Si cu tóte acestea, dupa cum prescrie Euchologiulu nostru, preotulu are sè se mai róge dicundu: *Inca ne rogãmu pentru — iertarea pecatelor*

²⁾ Catech. 4.

³⁾ De iis qui initiantur.

⁴⁾ Denzinger Ritus orient. p. 235.

⁵⁾ Denzinger l. c. p. 231.

sierbului lui Domnedieu N., si pentru-cá se i-se ierte lui *tóta gresiel'a cea de voia si fara de voia*¹⁾).

Morbosulu a primitu deja s. sacramentu alu Ungerei, si efectulu acestui sacramentu, intru catu se referesce elu la sufletulu morbosului, s'a produsu deja intr'ensulu. Si Euchologiulu nostru totusi mai prescrie, cá preotulu se rostesca mai multe rogatiuni si intr'ensele se se róge la Domnedieu, cá *se faca, se vieze morbosulu cu darulu lui Christosu, — se-lu primesca cu indatinata iubirea sa de omeni, trecundu-i tote peccatele*²⁾).

Amu poté recurge si la ceremonialulu celorlalte sacraminte, precum si la celu alu actiuniloru liturgice celor nesacramentale, cá se vedemu, cá beseric'a si pre acolo observa totu acel'a-si modu de a desvoltá cuprinsulu dogmaticu alu fia carui actu liturgicu. Dara ajunga ne in respectulu acest'a considerarea ceremoniloru, cu cari beseric'a imbraca administrarea sacraminteloru amintite. Cáci dupa considerarea acestor'a mai póte óre, se ne bata la ochi, cá besericele resaritene si dupa ce a implinitu actulu consacrarei eucharistice, totusi se mai róga pentru ace'a, ce au castigatu ele deja cu ceva mai inainte, adeca atuncia, candu preotulu a rostitu preste pane si vinu cuvintele Mantuitorului?

Dóra conclucrarea Spiritului santu cu Tatalu si cu Fiulu in consacrarea eucharistica inca trebuie se se amintesca ore unde in apropierea momentulu de consacrare. Momentulu acest'a e laud'a cea mai marétia a Tatalui si a Fiului si a Spiritului santu, fiindu cá elu dá lui Domnedieu si omeniloru celu mai pretiosu dintre tote darurile, cari le cuprinde ceriulu si pamentulu. Beseric'a apropiandu-se de momentulu acest'a, se invapaieza de foculu iubirei celei necuprinse si negraite a lui Domnedieu si erumpe cu spiritulu intr'o cantare de preamarire laudandu pre *Domnedieu* si pre *unulu nascutu Fiulu lui* si pre *Spiritulu lui celu santu*³⁾. Ea preamariesce in cantarea acést'a maiestatea si marirea Tatalui, bunatatea lui cea ziditoria si conservatoria si indurarea lui cea nespusa, si mai alesu indurarea acést'a, cu carea elu *lumea sa asia o a iubit, catu si pre Fiulu seu unulu nascutu l'a datu*. Ea preamariesce apoi cu cuventulu si cu fapt'a iubirea cea fara margini, cu carea Fiulu lui Domnedieu a iubit pre ai sei pana in sfersitu dandu-le loru mancare si beutura ceresca trupulu si sangele seu. Uitá-si va ea óre, se preamariesca pre Spiritulu santu, *care santiesce tóte* si prin urmare santiesce si pana si vinulu si-lu preface in isvorulu vietiei in momentulu acel'a, in care beseric'a implinesce mandatulu Mantuitorului? Nici de cum. Ea prea-

maresce pre Spiritulu santu in epiclesa nemijlocitu dupa consacrarea daruriloru. Ací se indrépta ea intr'unu tipu catu se póte de serbatorescu catra Spiritulu santu si-lu chiama din inaltimele ceriului preste cele puse inainte, fiindu cá ea nu a potut'o face acést'a chiaru in momentulu consacrarei.

Beseric'a voiesce deci in epiclesa, se desvolte intr'unu tipu catu se póte de serbatorescu cuprinsulu dogmaticu, ce-lu are actulu consacrarei eucharistice cu privire la Spiritulu santu, intru catu e elu mai alesu mijlocitorulu gratiei domnedieesce si prin urmare si santitorulu omeniloru.

Cá lucrulu stá asia, se vede si din continuarea epiclesei. Intr'ens'a beseric'a se róga in tote liturgiile resaritului, cá Domnedieu se produca in credintiosi prin mijlocirea acelui'a-si Spiritu santu fruptele acelea ale s. Eucharistii, cari le intentionéza Domnulu nostru Isusu Christosu.

Acést'a e insemnatatea dogmatica a invocarei Spiritului santu si relatiunea ei la momentulu consacrarei eucharistice. Fiindu insemnatatea acést'a a ei atatu de sublima, se póte esplicá usioru, cá liturgiile resaritene pentru ce o incungiura cu unu ceremonialu atatu de serbatorescu, si mai alesu pentru ce diaconulu in liturgiile sire o introduce cu eschiama: *Catu de infricosiata e or'a acést'a!* Candu liturg'a voiesce se desvolte cuprinsulu celu sublimu alu momentulu de consacrare, e lucru firescu, déca ea in spiritu se tiene de momentulu acest'a catu va tempu, cá si candu elu nu s'ar' fi implinitu deja, ci inca totu s'ar' mai continuá. Asia face beseric'a p. es. si in inmormentarea solemnna a credintiosiloru repausati. Ea si ací se tiene de momentulu acel'a infricosiatu, candu sufletulu repausatulu a pasitu cu frica si cu cutremuru in aintea Judecatorului celui preadreptu, cu tote cá repausatulu a trecut deja mai inainte de inmormetare preste fric'a si cutremurulu acest'a la fericire ori la pedepsa, si totusi nime nu ar' poté dice, cá beseric'a ar' gresi, déca ar' introduce si solemnitatea inmormentarei cu eschiama: *Catu de infricosiata e ór'a acést'a!*

Casatori'a pretiloru.

I.

Cu casatori'a pretiloru din legea vechia s'au ocupatu adeseori mentile omeniloru. Er' despre casatori'a pretiloru din legea noua au scrisu si au vorbitu ss. apostoli, cari dealtmentrea apretiau mai multu verguri'a decatu casatori'a. Ss. apostoli invetiau cá sánte suntu ambele: si casatori'a si verguri'a, inse verguri'a e mai santa decatu casatori'a.

In acel'asi modu s'au pronunciatu despre casatoria si ss. parinti si alti barbati pii.

¹⁾ V. Euchol. I. c. p. 53.

²⁾ V. Euchol. I. c. p. 102 urr.

³⁾ V. Lit. s. Joanu Crisost. la inceputulu anaforei Lit. I. c. p. 89.

Cu cestiunea despre casatori'a pretiloru s'a ocupatu piulu episcopu Pafnutiu in conciliulu generalu din Nice'a tienutu in anulu 325, precum si conciliile particulare din Ancir'a si Neocesarea tienute in anulu 314 si conciliulu din Gangr'a tienutu la anulu 340, si in specialu conciliulu Trulanu dela anulu 692 care cu altu nume se chiama Quinisextu adeca alu Cincilea-Sieselea.

Cu intrebarea despre casatori'a pretiloru se cuprindu mereu scriitorii in opurile lor, profesorii in prelectiunile lor, sinodele in pertractarile lor, episcopii in consistorie si afara de consistorie; ma de multe ori se aude vorbindu-se despre casatori'a pretiloru si in cercuri private, unde esu la ivela felurite pareri contrarie canonelor si disciplinei besericesci.

Unii punu casatori'a pretiloru intr'unu rendu cu casatori'a mireniloru, si vreu se o tracteze dupa acele regule cá si pre aceea.

Altii se esprima in contra celibatului, cá si cum acel'a nu ar' avé nece o basa de dreptu, si invétia cá preotii trebue se fia inorati, si ast'a ar' fi cauza, cá cei ce si-taia medulariele nu potu fi preoti¹⁾, er' despre episcopi sustienu, cá ei trebue se fia din tagm'a calugarésca, cu tote cá e lucru sciutu cá tagm'a calugarésca n'a esistatu totudeuna in beserica, ci aceea s'a introdusu numai prin seclulu alu IV-lea. Inca si mai varie pareri se cetescu si se audu despre casatori'a a II-a a pretiloru.

Cestiunea casatoriei pretiloru se tiene de disciplin'a besericesca, care dupa tempu si impregiurari a variatu, de unde nu e mirare cá acést'a cestiune s'a discutatatu atata in decursulu tempului, si se discuta si astadi.

La inceputu casatori'a pretiloru desi nu preste totu, erá totusi in usu si in beseric'a apuséna, si este sciutu cá numai dupa inversiunate lupte s'a potutu cassá cu totulu, precandu in beseric'a orientala sub anumite conditiuni are locu si astadi. Eca unu punctu disciplinariu, prin care beseric'a resariténa se distinge de catra cea apuséna.

Beseric'a romanésca din Ardélu dupa unirea dogmatica facuta cu beseric'a Romei retienendu ritulu si disciplin'a besericea orientale, deodata a retienutu si casatori'a pretiloru, si din partea Scaunului Romanu in acésta privintia nu s'a pretinsu alta, decatu cá ierarchi'a besericea romanesci se lucre intru acolo cá prax'a besericea acesteia cu privire la casatori'a pretiloru se fia conforma canonelor besericea orientale s'au grece.

Din asta cauza beseric'a romanesci dupa s. unire s'a ocupatu adeseori cu casatori'a pretiloru in sinode si afara de acelea, dictandu pedepse in contra

pretiloru cari ar' contrage casatorii cu calcarea prescrieriloru canonice.

In istori'a besericea romane unite se gasescu urme despre activitatea desfasiurata de ierarchi'a besericesca cu privire la acestu punctu disciplinariu, pre cari eu le resuscitez aici: deoparte pentru folosulu spiritualu alu cetitoriloru, er' de alta parte pentru-cá teologii nostri, cari suntu provediuti cu scienti'a istoriei si a dreptului besericea orientale se se indemne a cultivá acestu campu prin lucrarile lor literarie.

Urmele, despre cari am vorbitu mai susu, suntu acestea.

1. Atanasiu Vladiculu romanu unitu in sinodulu dela 14 Septembre anulu 1700 dictéza pedépsa contra pretiloru, cari dupa mortea preoteselor se ar' casatori a dou'a ora, aducundu canonulu urmatoriu: „Cari popi suntu cu a dou'a casatoria nice intr'unu tipu se nu servésca s. liturgia; ér' de se-ar' gasi, se se tunda de totu se fia mireanu¹⁾”. Petru Maioru in istori'a besericesca la pag. 362 cu privire la acestu canonu scrie: „Cá in Ardealu a fostu datina cá preoti romani uniti ori neuniti, déca se-ar' casatori a dou'a ora se se oprésca singuru dela servirea s. liturgie precum si sinodulu acést'a in canonulu 16 dela nemica alta nu-i opresee. Pentru aceea si astadi vedemu, cá unii preoti cá aceia servescu s. maslu impreuna cu alti preoti, asculta marturisirea si facu si altele afara de liturgia“. Noi din partene observámu, cá dupa-ce preotii casatoriti a dou'a or'a nu se potu lipsi de caracterulu ordului preotiescu, ei ar' poté face in modu validu nu numai maslulu, marturisirea si alte functiuni presbiterali tienatorie de ordu, ci si s. liturgia, nu inse si in modu licitu, pentru-cá canonele besericea orientali striga in contra cu tota tar'a. Din care cauza metropolitulu Atanasiu nu multu dupa aceea in pastoral'a s'a din 25 Octobre 1711 oprirea adusa in sinodulu mai susu citatu o estinde si asupra celoralalte functiuni preotiesci prescriendu urmatoriele: „Popii, cari-su cu a dou'a muiere nice la liturgia, nice la marturisire se nu ándresnéscá, nice la alte slusbe preotiesci se nu se tinda, fara la cantare. Asemenea si cari de acum inainte se voru insurá a dou'a ora, nice cum se nu mai slugésca nice o taina, ci se fia lipsitu de tote trebile preotiesci si se va si globi cu 66 floreni²⁾”.

2. In sinodulu din 1728 tienutu in Clusiu-monasturu in Sess. I. pct. 3 se intarescu canonele aduse in contra pretiloru bigami, er' in sinodulu din 1742 tienutu la 14 Maiu in Blasiu sub episcopulu Joanu In. Clain Sess. I la p. 6. se demanda cá: „Fia care protopopu se stringa sinodu de eparchia si

¹⁾ Siaguna, Compendiu de dreptulu canonicu pag. 142.

¹⁾ Can. 16 la Petru Maioru ist. besericesca. pag. 358.

²⁾ P. Maioru, Ist. bes. pag. 375.

se scria cu dreptate preoti câți are în eparchia . . . si câți suntu cu a dou'a casatoria, cari tote se se tramita¹⁾.

3. Meletiu Covaciu primul episcopu romanu unitu alu Oradei mari dupa denumirea s'a de episcopu la an. 1748 crediendu că elu că episcopu de ritu grecu ar' trebui se se face calugaru si se locuiesca în monastire dupa datin'a altoru beserici din oriente — care datina de a se face episcopii calugari s'a tîenutu si în dieces'a cea vechia a Fagarasiului pana la episcopulu Joanu Bobu — cere dela Scaunulu Romanu se lu dispenseze de obligamentulu de a locui în monastire, la care cerere nuntiulu papalu dela Vien'a între altele si- dà parerea: „Cà elu cere, ce nu ese detoriu se cera²⁾).

4. Metropolitulu de fericita memoria Alesandru Sterc'a Siulutiu inca n'a fostu luat din tagm'a calugaresca, ci din numerulu preotiloru veduvi. Si cu tote acestea Scaunulu Romei n'a pofritu nice dela densulu, nice dela antecesorii si sucesorulu densului se se face calugari. A pofritu inse dela acestu metropolitu curundu dupa restaurarea metropoliei de Alb'a-Jul'i'a efeptuita prin bul'a Pontificelui Piu IX „Ecclesiam Christi“ din VI. Kal. Dec. 1853, că disciplin'a observata de orientali mai înainte de desbinare precum si ritulu orientalu se se pastreze cu scumpatate si se se tiena nevatemate, si deodata a demandatu că form'a si administrarea nouei provincie besericesei numite de Alb'a Jul'i'a se fia dupa ritulu si disciplin'a besericeii orientali: că prin esemplulu acest'a si cei desbinati se se indemne cu ajutoriulu lui Domnedieu la unire si se se întorca în sinulu unitatei catolice³⁾. În același tempu Scaunulu Apostolicu a pofritu că se i se reporteze despre erorii ce s'ar' fi viritu în beseric'a romanescă pre tempulu desbinarei, precum si despre abaterile ce se ar' fi facutu dela disciplin'a besericeii grecesci. În urm'a acestor'a metropolitulu amentitu a prelucratu unu tractatu despre disciplin'a besericeii orientali, care constă din mai multe titluri, er' în titlu IV tracteaza despre casatori'a preotiloru (De matrimonio clericorum), la care am de cugetu a reveni în decursulu scrierei despre casatori'a preotiloru. De o cam data însemnu aici atat'a, că precum se vede din acestu tractatu, arhierulu Alesandru eră bine versatu în dreptulu si canonele besericeii orientale si aveă nobila pasiune catra acestu studiu. Amorea s'a catra dreptulu besericeii orientale a si perpetuat'o prin infientiarea aloru 2. catedre speciali în seminariulu arhidiecesanu

din locu: un'a pentru propunerea dreptulu orientalu antefotianu si a disciplinei besericeii orientale si alt'a pentru propunerea ritulu si cantulu besericescu¹⁾.

La celibatu arhierulu Siulutiu nu admitea bu-curos, ceea ce scriitoriulu acestoru sire scie din esperinti'a propria, si se scie si de acolo că pre tempulu arhieriei s'ale unii profesori din locu apucatera a imbetranî că neinitiati în ordurile ss., si totusi pre tempulu acel'a multi au primitu celibatulu mai alesu în gremiu, la ce afara de chiamare spre acel'u statu, a contribuitu dorinti'a si zelulu acelor teologi de a se ocupă mai cu de adensulu cu studiulu, ori insuficienti'a salarielor de atunci, ori pote că si alte cauze.

Ingrigirea si amorea s'a catra preotii casatoriti arhierulu Alesandru a manifestat'o si prin aceea, că în stalurile canonicali de fundatiune regia infientate sub durat'a arhieriscopiei s'ale, aduse preoti veduvi si casatoriti cari se distinsesera în cura animarum, precum si prin pensionarea veduveloru canoniciloru, protopopiloru, vice-protopopiloru si preotiloru²⁾.

5. În sinodulu arhidiecesanu tîenutu în Blasiu la 20 Octobre an 1869 sub presidiulu Escelentiei S'ale Preasantitulu Metropolitu actualu Joanu, în Sectiunea 4. despre promovarea moralitatei, can. 31 lit. a. cu privire la preotii casatoriti se prescriu acestea; „Deca despre ore careva preotu se-ar' adeveri că are muiere precurva pre aceea se o dimita dela, sine pre calea s'a, ori se înceteze dela santele sierbiri“. Acestu canonu consuna în totu cuprinsulu cu canonele besericeii grecesci si anumitu cu capu 84 din Pravila — Indreptarea legei, — în care se dice: „Preotulu se nu convetiuesca cu muierea adultera, er' deca siede cu aceea si dupa ce scie de adulteriulu ei, se se depuna“. În togm'a prescriu si celelalte canone ale besericeii orientale; pentru că preotulu prin adulteriulu comis de preotés'a lui prin interpretarea s'au fictiunea dreptulu devine bigamu (bigami'a interpretativa) si că atare irregulariu, căci preacurvindu preotes'a s'au impartindu-si corpulu cu altulu, casatori'a ce este între preotu si acea preotesa precurva nu mai pote representă perfectu legatur'a ce este între Christosu uniculu mire si între Beserica unic'a s'a miresa.

Respunsu O. D. Vasilin Budescu în caus'a ordulu Evangelielor.

Cum-că cestiunea interessanta despre punerea si ordulu s. evangeliu pusa spre discusiune publica în colonele acestei Fôie a sternitu interesare în preotimea besericeii nôt're, se cunósce de acolo, că pana acum'a doi frati preoti au discutat u ace'asi cestiune.

¹⁾ Moldovanu, Acte sinod. Tom. I pag. 147. 148.

²⁾ Dr. Ardeleanu Ist. Diec. Rom. Gr.-Cat. a Oradei mari, Part. II. pag. 26.

³⁾ Instr. congregat. de propaganda Fide tramisa metropolitulu Al. Sterca Siulutiu si emanata la 28 Juniu an. 1858, în Conc. Prov. I pag. 281.

¹⁾ Lit. fundat. pag. 12.

²⁾ Lit. fundat. Al. St. Siulutiu pag. 15.

Mai pre urma On. D. *Vasilie Budescu* a binevoitu in Nr. 8 alu acestei F6ie a intregi ace'a cestiune cu unele observari accidentale, cu carea ocasiune a pusu unele difficultati, vrendu se cor6ga cele pertractate de cãtra subscrisulu in obiectulu diu cestiune.

Me semtu dreptu ace'a indetoratu a respunde si On. Domniei Sale, ce'a-ce facu in urmat6riile:

Reflectandu numai cã prin trecatu cã cele ce observa, Domni'a Sa facia de Evangeli'a Cananienei, acele deplinu s'au fostu commemoratu in Nr. 24—1888 pag. 393, — voiu se trecu la partea merit6ria a observãrilor.

a) Facia de *evangeliile din Septeman'a Branzei* dicu. E dreptu-cã in Nr. 24 1888 pag. 393 stã: „*Luni, Marti, Mercuri si Vineri scl. nu au evangelia.* — Dara aci este smenta de tipariu, in cãtu omiterea unui simplu semnu de pausa — ori parantesu (—) a schimbatu intielesulu, — macaru-cã cetirea intregului contestu ar' dã intielesu deplinu. Acelu pasagiu trebue se sune astu-feliu: „*Luni Marti* [Mercuri si Vineri nu au evangeliie, pentru-cã in aceste dile se face liturgi'a Preasantiteloru (vedi Typiculu din Dominec'a Fiului retacitu) desi in acele dile in Palestin'a se face Liturgi'a deplinu (Typiculu din Mercurea branzei] *si Joi in septeman'a branzei, evangeliile se cetescu dela Luc'a scl.* — De unde se vede, cã subscrisulu nu a afirmatu cã si cum *Luni, Marti si Joi* nu ar' av6 evangeliie, — ci numai *Mercuri si Vineri*. Asiã cev'a neci cã am potutu afirmã, pentru-cã la atare casu, provocare la typicu nu ar' av6 neci unu intielesu, carea provocare s'a facutu dreptu spre motivarea esceptiunei, cã Mercuri si Vineri nu au evangeliie. — Credu-cã Stimat'a Redactiune inca ar' putea comprobã ac6st'a ¹⁾, de-6re-ce in cãtu mi- aducu aminte, cele ce acuma le-am notatu intre parantesu, in manuscrisu occuru sub*). —

b) Macaru-cã obiectiunea a d6u'a referit6ria la urmarea ordului evangeliiei Lucei, — intru care D. reflectante convine cu D. Flont'a s'a fostu deslucitu in responsulu precisu datu la intrebarea numitulu D. Flont'a; totusi dau inca si urmat6riile desluciri respective reflexiuni. —

Afirmarea mea din numerulu 24, cã „evangeliile Lucei cari dupa cursulu regulatu ar' trebui se cada spre es. pre dominecele inainte, in, ori dupa serbat6ri'a nascerei suntu de a se omite, si in loculu loru intra cele insemnate pre acele dile in Menologiu, „6ra dupa trecerea aceloru domineci ce nu continua cu acelu ordu ori nmeru alu Evangeliiloru, unde s'a intreruptu“, nu stã in contr'a principiului statoritu facia de evangeliile a 4-a si 5-a a Lucei. Pentru-cã ace'a afirmare este de a se luã de generala, fara a pot6 prejudecã

principiului statoritu, — precum am aretatu ac6st'a in Nr. 10 alu acestei F6ie. —

c) D. Vasilie Budescu dice cã: „*dupa paschalia a aflatu cum-cã principiale statorite facia de cetirea evangeliiei a 4-a si 5-a a Lucei, nu se observa in totu anulu intr'o forma.*“

Eu dicu inse cã D. Reflectante a smentitu comptulu seu si e in retacire, de-6re-ce dupa paschalia acele principia t6tu-de-un'a se observa, si trebue s6 se observe.

Facia de exemplele comprobatorie, produse de D. Budescu insemnu urmat6riile.

Domni'a Sa, dice, cã candu pascile cadu in 27 Martiu si 30 (?) Aprilie, atunci evangeli'a 4-a a Lucei se cetesce in 9 Octobrie si asiã inainte de 11 Octobrie. — La aceast'a insemnu, cã pascile neci odata nu cadu in 30 Aprilie, ci mai tardiu in 25 Aprilie c. v. Apoi si la casulu candu pascile cadu in 27 Martiu, evangeli'a 4-a Lucei nu se cetesce in 9 Octobrie ci in 16 Octobrie cã domineca proxima urmat6ria dupa 11 Octobrie. Pentru-cã candu pascile cadu in 27 Martiu, atunci Dominec'a dupa innaltierea crucei pica pre 18 Septembrie, — deci, evangeli'a I a Lucei se incepe in Dominec'a din 25 Septembrie, — a II-a Lucei, se va ceti in 2 Octobrie, — a III-a Lucei in 9 Octobrie, — 6ra a 4-a Lucei, de-6re-ce 11 Octobrie cade pre Marti, — se va ceti in 16 Octobrie.

Era candu pascile cadu in 14 ori 21 Aprilie, evangeli'a a 4-a Lucei nu se cetesce in 6 Octobrie, ci in 13 Octobrie. Pentru-cã de cadu pascile in 14 Aprilie (Lit. p. 69) evangeliile Domineceloru dela Mateiu dupa Rosalie suntu 13, diu'a crucei cade Sambat'a in 14 Septembrie, deci Dominec'a dupa innaltierea crucei va fi in 15 Septembrie, — evangeli'a I a Lucei se vã ceti in Dominec'a din 22 Septembrie, — a II-a Lucei, in Dominec'a din 29 Septembrie, a III-a Lucei in 6 Octobrie; — 6ra a IV-a Lucei in Dominec'a din 13 Octobrie, cã si carea urm6za dupa 11 Octobrie. —

6ra candu pascile cadu in 21 Aprilie, evangeliie dela Mateiu dupa Rosalie suntu numai 12 (se incheia cu Dominec'a din 1-a Septembrie) apoi in 8 Septembrie este Dominec'a inaintea crucei, — in 15 Septembrie se face Dominec'a dupa innaltierea crucei, — dreptu-ce: evangeli'a I a Lucei se va ceti in 22 Septembrie, II-a Lucei in 29 Septembrie; — a III-a Lucei in 6 Octobrie, si a IV-a Lucei in 13 Octobrie.

Despre aceast'a ver si cine se p6te convinge si fara paschalia, luandu a mãna numai calendariulu si computandu Dominecele dela Rosalie pãna la Dominec'a inainte de diu'a crucei, — si apoi cele dupa Dominec'a crucei. —

¹⁾ Asiã e. — Red.

d) Ce se tiene de exemplele aduse de D. Budescu *facia de evangeli'a 5-a Lucei*, Domni'a Sa e in retacire, — caci principiulu statoritu in evangeli'a se observa accuratu. Anume:

Déca cadu pascile in 27 Martiu, in 3 séu 24 Aprilie, — evangeli'a a 5-a Lucei nu se póte ceti in ordu regulatu dupa 4-a Lucei (ce cade pre 16 Octobrie), — fara dupa evangeli'a a 4-a Lucei, in Dominec'a urmatória (23 Octobrie) cetimu evangeli'a 6-a Lucei, — éra in 30 Octobrie séu in Dominec'a inainte de 6 Novembrie, evangeli'a a 5-a Lucei. — Déca nu am observá acestu ordu, in dóue Domineci dupa olalta adeca in 23 si 30 Octobrie ar' trebui sè se cetésca totu ace'asi evangeli'a. — Candu si in ce ordu se face aceast'a schimbare a cetirei evangeliiei 5-a Lucei, am aretatu in respunsulu datu D. Flont'a. —

Candu pascile cadu in 5 Aprilie, atunci, evangeli'a I a Lucei se cetesce in 27 Septembrie, — a II Lucei in 4 Octobrie, — apoi urméza evangeli'a IV-a Lucei, cá cea cadiatória dreptu pre Dominec'a din 11 Octobrie, — a III-a Lucei se va ceti in 18 Octobrie de aci va urmá evangeli'a VI Lucei in 25 Octobrie, si a V Lucei in 1-a Novembrie, cá Dominec'a cadiatória inainte de 6 Novembrie. — Totu asemenea sminte a comisu D. Reflectante si in exemplele candu adeca pascile ar' cadé in 13, 14 si 21 Aprilie. In urma:

Candu pascile se facu in 10 si 17 Aprilie, evangeli'a 5-a a Lucei nu se va ceti in 6 Novembrie, ci, evangeli'a 4-a se va ceti in 16 Octobrie, — apoi cá se nu convina dóue evangeli'e. — dupa IV-a Lucei se va ceti a VI-a in 23 Octobrie, — apoi in 30 Octobrie se va ceti V-a (deci inainte de 6 Novembrie), si in 6 Novembrie a 7-a Lucei. In aceast'a privintia si in paschali'a lui Joanu Popu e smenta, ceea-ce usioru se va cunosce, déca se voru combiná datele, candu pascile cadu in 4 si in 21 Aprilie, la care datu din urma si densulu corege erórea in „Gresial'a de tyariu. —

Candu pascile cadu in 4, 18 si 25 Aprilie, evangeli'a a 5-a Lucei nu se va ceti, — cum cugeta D. Budescu in 7 Novembrie, ci in 31 Octobrie. E dreptu, cá Joanu Popu in paschali'a sa adnota, cá candu cadu pascile in 18 si 25 (deci nu si in 4) Aprilie, evangeli'a 5-a Lucei se va ceti in Dominec'a din 7 Novembrie, dara aci e sminta, ce'a-ce se va cunosce de acolo, déca se voru combiná datele, pasciloru cadiatórie pre 18 si 25 Aprilie cu cele din 4 Aprilie din paschali'a numita.

e) *Facia de punerea evangeliiei Dominecei Stramosiloru séu 11-a Lucei*, D. Budescu dice fara a motiva, cá „*déca pascile cadu in 10 Aprilie, atunci evangeli'a 11-a Lucei nu se pune*“. Eu unulu asiá cev'a inca nu am cetitu neci am invetiatu, — caci

dupa a mea cunosciintia si convingere, evangeli'a Stramosiloru séu 11-a Lucei *neci odata nu se lipsesé*, — ci dupa principiulu typicalu totu-de-un'a se pune pre Dominec'a stramosiloru, asiá si atunci candu pascile ar' cadé pre 10 Aprilie.

La acestu casu dupa evangeli'a 9-a Lucei, pre Dominec'a din 27 Novembrie se pune evangeli'a 13-a Lucei, — pre Dominec'a din 4 Decembrie a 10-a Lucei, éra pre 11 Decembrie evangeli'a 11-a Lucei. D. reflectante a buna séma a trecutu cu vedere cá, cá se nu se cetésca un'a si ace'a-si evangeli'a adeca 11 Lucei in dóue Domineci dupa olalta in 4 si 11 Decembrie, ce'a-ce ar' fi trebuitu se ocure déca evangeli'a Lucei s'ar' ceti in ordu continuativu (cá: 9, 10, 11, 11) ordulu se schimba, punendu-se in loculu ordului Dominecei 10 a 13; in locu de 13 a 11, si in locu de 11 a 10, séu ordulu va fi 13, 10, 11. —

Totu aceast'a gresiéla face si atunci, unde afirma, cá candu pascile cadu in 24 Aprilie, cá in 1888, evangeli'a 11 Lucei s'ar' ceti in Dominec'a din 18 Decembrie, si nu in cea de 11 Decembrie. Ace'a afirmare nu póte stá pentru-cá: Dominec'a din 18 Decembrie a fostu Dominec'a inaintea nasterii lui Christosu. Pre aceast'a Domineca e prescisa evangeli'a anumita, si ace'a Domineca *neci odata* nu remane afara. — Aceast'a stá si atunci, candu pascile ar' cadé pre 18 si 25 Aprilie. In ambe aceste casuri, evangeli'a 11-a a Lucei se va ceti in 12 Decembrie, éra in Dominec'a din 19 Decembrie este evangeli'a Dominecei inaintea nasterii. —

Fiindu-cá calcularea D. Budescu este gresita, urméza cá neci deductiunile nu potu se fia corecte, asiá catu prin acele deductiuni nu numai cá de sene nu se desléga indoiél'a si intrebarea pusa de D. Flont'a, ci din contra ace'a se intaresce si se incurca. —

Pentru-cá, desi e dreptu cum-cá in anulu 1888 evangeli'a I-a Lucei a intratu cu Dominec'a din 25 Septembrie, — dara:

1) Ordulu evangeliiloru Lucei nu „a urmatu in rondu si dupa numeru pâna in Dominec'a din 20 Novembrie“, (candu s'a cetitu evangeli'a IX-a Lucei), de-óre-ce spre sustinerea principiului statoritu *facia de a 5-a Lucei*, si pentru-cá se nu urméze un'a si ace'a-si evangeli'a, adeca 5-a Lucei si in Dominec'a din 23 Octobrie, (care ar' fi ordulu) si in 30 Octobrie (cá cea inainte de 6 Novembrie), de locu dupa evangeli'a 4-a Lucei, urméza a 6-a Lucei, apoi a 5-a Lucei, si dupa aceast'a a 7-a Lucei. —

2. Macaru-cá in 27 Novembrie dupa evangeli'a 9-a Lucei urméza a 13-a Lucei, — dara dupa 13-a Lucei, nu póte se urméze a 14 Lucei, fara urméza 10-a Lucei cá pre Dominec'a Stramosiloru 11 Decembrie sè se cetésca a 11 a Lucei, — dupa aceast'a urméza

evangeli'a Dominecei inainte de nascere (care a neci candu nu se lipsesce).

Evangeli'a a 14 a Lucei numai atunci intra in ordulu Domineceloru Lucei, — deca intre evangeli'a 9-a si 11 Lucei mai suntu inca doue (2) Domineci. Aceast'a se intempla atunci, candu pascile cadu in 24 Martiu (Evangeli'a 9-a Lucei va cade pre 17 Novembrie, deci pana in Dominec'a Stramosiloru — 15 Decembrie mai suntu doue Domineci in 24 Novembrie si 1-a Decembrie) 25 Martiu 26 si 31 Martiu, — 1-a 2-a, — 7, 8, 9 — 14, 15, 16 — 21, 22 si 23 Aprilie. —

Facandu aceste rectificari, pre-candu de o parte prin aceast'a dechiaru, ca cu placere voiu primi orice reflexiuni seu critice buna-voitorie, care tote numai deslucescu cestiunile mai alesu cele ale tipicului destulu de incurcate; pre atunci de alta parte insemnu, ca, decum-va Auctoritatea besericésca competenta si-va dá aprobare meritória, preotimea in curendu va avé in demana unu „Directoriu generalu“ referitoriu la tipiculu Domineceloru si serbatoriloru din anulu 1889.

Zabranu la 29 Ianuariu st. n. 1889.

J. Borosiu.

Despre iubirea crestinésca.

(Catehesa pentru elevii scólei poporale).

(Continuare din Nr. 9).

Despre iubirea deapropelui nostru.

Inainte de a incepe catechetulu acestu tractatu, este de lipsa se revóce in memori'a baietiloru asemenea Mântuitoriuului despre Samarinénulu celu induratu, carea se afla in s. evang. dela Luc'a (c. 10, 25—37) si in carea Mântuitoriuulu arata in modu intuitivu, ca cine este deapropelul nostru, si cum trebuie se fia iubirea nóstra facia cu deapropelul.

Dupa acést'a incepe in modulu urmatoriu:

Cine este deapropelul nostru? — Ce insémna a iubi pre deapropelul? — Ce trebuie se-i facemu deapropelul nostru? — Ce trebuie se nu-i facemu? — Deci ar trebui, ca se nu ve pedepsimu atunci, candu gresiti, candu sunteti lenesi, ori candu peccatuiti? — Ce ar fi atunci de voi deca nu ve amu pedepsi? — Ce cugetati, iubimu-ve noi pre voi atunci, candu ve amu lasá se fiti rei? — Ce se intémpla cu ómenii cei rei aici pre paméntu? — Ce in cea-alalta vietia? — Iubimu-ve deca ve amu lasá se deveniti nefericiti? — Asia dara iubimu-ve candu ve pedepsimu, ca se ve indereptati si se fiti buni? — In tocm'a face si Domnedieu. Elu tramite preste noi ómenii suferintie, ca se ne indreptamu si se devenimu fericiti De ace'a iubesc-ne?

A iubi pre deapropelul insémna a ne ingrigi de binele seu atátu sufletescu, cátu si trupescu. Pentru

binele celu sufletescu alu deapropelul ne ingrigimu: candu:

1. *Indreptamu* pre cei peccatosi;
2. *Candu invetiamu* pre cei nepreceptuti;
3. *Candu damu sfatu bunu* celoru, ce suntu indoiti cu cugetulu;
4. *Candu mánngaiamu* pre cei intristati;
5. *Candu suferimu cu paciintia* nedreptatea ce ni-se face;
6. *Candu iertamu bucurosi* pre cei, cari ne-au vetematu, si
7. *Candu ne rogamu lui Domnedieu* pentru cei vii si pentru cei morti. (Acestea 7 fapte sufletesci ale indurarei trebuie imprimare in memoria asia, cátu baietii se le scie de rostu pre tota viét'a). Prin faptele acestea ni aretamu iubirea cátra deapropelul nostru si-i facemu multu bine.

Déca nu pedepsimu pre cei peccatosi, atunci nu se indrepta si asia devinu nefericiti atátu in lumea acést'a cátu si in cea-alalta. De aceea deca vedemu pre cineva ca peccatuesce, trebuie se-lu admoniamu, si deca totusi nu se inderépta, atunci avédu potere asupra lui, trebuie se-lu pedepsimu intocm'a precum facu parintii si invetiatorii cu baietii loru, si dupa cum face si auctoritatea civila cu supusii cei rei. Ér' deca nu avemu potere preste ei atunci trebuie se-i aratamu parintiloru, invetiatoriloru si auctoritatii civile, dar' nu cu dispretiu ori bucrându-ne de peccatele lui, ci singuru numai din iubire, cum a facutu de es. Iosifu egipténulu. Pre acél'a, pre care nu pedepsesce pre cei rei, lu- pedepsesce Domnedieu, dupa cum a pedepsitu pre arhieruulu si judecatoriuulu *Eli*. Aci se se intretiese istori'a respectiva avédu de a servi ca morala pentru multi parinti!

(Va urmá).

G. M.

Bibliografia.

(Opuri teologice). Dela tipografi'a seminariale din *Blasiu* se potu capeta cu pretiuri reduse urmatóriele opuri teologice:

1. Etic'a crestina de *Dr. Joane Ratiu* 2 fl. 50.
2. Prelectiuni teologice despre matrimoniu 2 fl. 50.
3. Institutiunile dreptului besericescu . . . 3 fl. —

Istori'a diecesei romane greco-catolice a Oradei Mari, de *Dr. Ioanu Ardeleanu*, fasc. II-le bros. 60 cr. v. a.; se póte procurá dela autoriulu ei in *Blasiu*.

Post'a redactiunei. Domnulu *J. B.* in *Zabr.*: Atleti multi, spatiu pucinu!

Domnulu *Em. Muresianu* in *Atmosdu*: Candu ai tramisu operatele?

Partea scolastica.

„Non multa, sed multum“.

Este necesaru, e tîmpulu supremu, cá se ne convingemu in cercuri cátu mai largi, cá toti amu gresitu si gresimu in contra principiului exprimat prin sentinti'a strabuna: „nu multe, ci multu“, s'au „pucine si cu temeiu“.

Er' noi invetiatorii cu deosebire avemu se ne tragemu bine sém'a, cá se nu lucrăm in contr'a acestei maxime de o valóre fôrte mare; si acést'a se o facemu cu atátu mai multu, cu cátu noi putemu cadé mai usioru in ispita.

Pucin'a pregatire pentru cea mai de frunte arta, pentru art'a de a educá si instrúá, este in loculu primu caus'a, care ne face se nu tienemu in deplina mesura contu de principiulu din cestiuine. Joanu Chrisostomu díce: „mai escelentu de cátu toti pictorii si sculptorii si toti cáti servescu artele frumóse, este pentru mine acel'a, care scie a cultivá spiritele june“.

Alta causa jace in impregiurarea, cá prea pucinu ne ocupamu de perfectionarea pentru chiamarea nóstra, in decursulu vietiei de invetiatori: cá la cea mai mare parte din noi remane litera mórta recerinti'a principala, de a-se impreună teori'a cu praes'a, de a aplicá bine cunoscintiele teoretice cascigate si de a aprofundá acestea prin practic'a de tóte dílele.

Altii érași pecatuiescu, atátu in contr'a acestui principiu, cátu si in contr'a mai a tuturor principilor didactice, precum din cauzele mai susu aratate, asia si din condamnabil'a apucatura, de a insielá lumea, pentru-cá insasi vrea se fia insielata: „mundus vult decipi, ergo decipiatur“. Cód'a invetiatoriloru, si in acést'a categoria se numera fôrte multi, fara mustrare de consciintia, propune „pucinu si réu“.

Suntu apoi si alte cause, cari ar' potea fi aduse cá dovedi, cá gresimu dí de dí in contr'a acestui principiu salutaru pr. multimea obiectelor de invetiamentu introduse in scólele poporale, multimea despartiaminteloru, instruate de odata prin acelasi invetiatoriu s. a. s. a., in vértegiulu caror'a, si celu mai capabilu invetiatoriu, fôrte lesne póte trece peste limitele prescrise de acést'a sentitia. Nu va fi de prisosu a amintí aici chiar' si escesulu de zelu, alu unor invetiatori, cari, cu buna intentiune altucum, 'si dau tóta silinti'a de a percurge totu materialulu de invetiamentu, ce se recere in planuri; dar' nu 'si tragu pe séma fôrte de multe ori, cá in modulu acest'a nu se invétia „pucinu si bine“, ci „multu si réu“.

Se nu ne lasamu inse amagiti de cei ce, póte, voru díce: „se nu ne tememu, cá vomu invetiá prea

multe in scól'a poporala“. Da, se le respundemu, de vomu si invetiá multe, inse fâra temeiu, pucinu ne voru folosí. Ce nu se invétia bine, ci numai superficialu, nice nu prinde radecina si prin urmare nice nu are se remana cá proprietate a elevului; deci zadarnica este o atare invetiatura, pentru-cá ea mai multu tîmpesce, de cátu luminéza.

Se vedemu acum inse mai de aprópe cum e de a-se întielege proverbulu, ce ne preocupa. Se-lu aplicamu la casuri speciale, la unele obiecte de invetiamentu, cá in modulu acest'a se devina mai evidenta importantia lui.

Si se incepemu cu *religiunea*. Manualele de religiune — catechismulu si istori'a biblica — cá si alte manuale sunt compuse „pentru scólele poporale“; dar' acestea unele sunt cu unu senguru invetiatoriu, altele cu doi cu trei etc. Unele sunt frecventate regulatu si copiii au si manuale, altele din contra sunt réu cercetate si cursulu scolastecu e fôrte scurtu. Aici vinu prin urmare la midilocu o multime de impregiurari, cari tóte trebuiescu luate in consideratiune, déca e se ajungemu la celu mai bunu resultatu, conformu conditiumiloru date. Bine, fôrte bine are deci se se cugete, se cumpanésca si se reflecteze invetiatoriulu, cá se póta face alegerile cele mai potrivite de materialu pentru fia care despartiamentu. Acel'a apoi se-lu propuna, acomodandu-se sentintiei „festina lente“ „grabesce incetu“ adeca ia „pucinu si bine“. Zadarnica are se fia trecerea nóstra in pripa preste întregu materialulu din catechismu, din istori'a biblica, din istori'a besericésca, din ritu, din cântarile besericesci etc.; mintea scolarului nu se va luminá cum s'ar' recere, inim'a lui nu se vá incaldí de radiele moralitateri si nici vointi'a nu i-se va aplicá spre fapte nobile, déca amu nebagatu in séma principiulu mai susu pomenitu.

Se trecemu acum la alu doile obiectu de invetiamentu, *la cetitu*. Prin tractarea cetitului nu se intentionéza numai deprinderea scolariloru in cetirea mecanica, ci pre calea cetitului sunt de a-se cascigá o multime de cunoscintie din cele mai solide si mai folositoare, pentru vietia. Prin tractarea „pre lungu si latu“ a legendariului, scolarulu trebuie adusu, cá se iubésca lectur'a, se scie cum se cetésca si se traga folosu din cele cetite. Elu trebuie dedatu a judecá logicu, a reflectá, a vorbí corectu s. a. Acést'a tienta in sa nu se póte ajunge altucum, de cátu érași, mai bine cetindu o bucata de 10—20 ori, esplicându pasiu de pasiu, enarându, descriindu, aplicându cunos-

cintiele invetiata pana aci, apoi repetându si intregindu, de câtu numai cetindu-o bucat'a de 2—3 ori, esplicându pucinu si apoi trecându la a două, la a treia, la a diecea bucata etc. E mai bine si mai folositoriu, a ceti o bucata de 10—12 ori si a-o esplică dupa tôte regulele didactice ba unele a-le si scrie cá teme ortografice-stilistice, de câtu a ceti 10—20 bucăti numai câte odata, de două, s'au trei ori, căci in modulu acest'a scolarii nu se alege mai cu nimic'a.

Cunoscintiele gramaticale inca se propunu cu destulu zelu in scól'a poporala, inse fara vre-unu rezultatu mai veditu. Acést'a eu o atribuescu in mare parte érași calcarei principiului din fruntea acestui tractatu. Se luamu s. e. pentru o mai buna chiarificare unu casu: propunerea numeloru proprii. Cum se face acést'a in celea mai multe scóle? Se definescu numele proprie, se declina si se aduce regul'a, déca cumv'a se mai aduce, cá ele se scriu totu de-a-un'a cu litera mare si apoi două, trei prelegeri s'a gatatu cu ele. Dar' unde remanu multele aplicatiuni a reguleloru invetiata, fara cari tóta trud'a „nu platesce o cépa degerata“. Asia nu e mirare, cá se audu si astufeliu de marturisiri triste despre propunerea gramaticii in o scóla din cele mai insemnate din partile nóstre (cu trei invetiatori): „nu sciu la ce se mai pierde atât'a vreme cu propunerea gramaticii, déca copii, cari ambla de câte 5—6 ani la scóla, nu sciu se scrie nici numele de persóne, cum se cuvine — nota bene — in pomelnicele familiiloru, numele sunt scrise totu cu litera mica“. Si a avutu multa dreptate acelu preotu, prin facerea acestei obiectiuni nimerite. Dar' se trecu acum la:

Computu, la acestu obiectu, care propusu cum se cade, ageresce judecat'a, precum nu o mai face alu doilea obiectu de invetiamentu, si e totu odata de unu folosu fórte mare pentru viét'a practica. Inse si la propunerea acestui'a, cei mai multi invetiatori facu salturi mortale, trecu cu o usioratate condannabila, inca dela inceputu, preste numeri, preste materialu, lucrându teme preste teme, fara de a observá cumpetulu recerutu, fara de a-se tiené si aici de dicitórea intielépta „nu multe, ci multu“. Mai multu folosese a lucrá o tema de 10, s'au si de mai multe ori, in 4—5 feliuri, de câtu a face diece teme numai câte odata si numai intr'unu feliu. Acestu defectu apoi si contribue multu la remanerea numai la calea de jumetate si in acést'a disciplina importanta.

Totu asia se intémpla si cu cele alalte obiecte de invetiamentu, cum suntu: *geograf'a*, *istori'a naturala* etc.

Căci, ce folosu are se traga scolariulu din invetiarea riuriloru si sênuriloru din Americ'a si Afric'a? Apoi rotatiunea pamentului etc. etc., dóra le precepe?

Si pre cându ne-amu datu tóta silinti'a de a-i spune „multe“, cari, luata fiindu si in graba, nu le tiene minte, pre atunci ne-amu lipsitu insine de tēmpulu celu scumpu, in care i-amu fi potutu inzestrá mintea cu „multu“ materialu din cerculu familie, comunei, preturei, comitatului, tierii — si a toturorunghiu-riloru, locuite de Romani.

Chiar' asia se intempla si la propunerea *istoriei naturale*, unde adeseori de dragulu multeloru clasificari si a propunerei prea multoru individi din animale, plānte si minerale esotice, se pierde din vedere „strictulu necesariu“, care s'ar' si potea invetiá mai cu temei si ceea ce s'ar' invetiá ar' remané in posesiunea scolariului.

S'a potutu vedé din cele dise pana aici, cá gresimu, fara esceptiune, in contra principiului „non multa, sed multum“ si cá in modulu acest'a scól'a nu 'si pôte face destulu chiamarei sale. Deci datoriinta sânta avemu: se studiamu si se ne facemu „planuri speciale de invetiamentu“, de cari am vorbitu cu alta ocaziune, si pre acestea se le imbunatatimu din anu in anu prin studiele teoretice imbinat cu pracs'a scolara.

R. Simu.

Dare de séna si multiumita publica.

(Continuare din Nr. 10).

List'a Nrulu — Colectante: M. O. Dnu *Arseniu P. Bunea*, directoru la scólele granitieresce in Sibiu 1 fl. 60 cr., Nicolau Popea, vicariu arhiepiscopescu 5 fl., Moldovanu 3 fl., Br. Ursu 2 fl., Corneliu Tobias 1 fl., Joanu Pred'a 1 fl., Simeonu Popescu 2 fl., Dr. Ilarionu Puscariu 1 fl., Dr. Petru Gioranu 2 fl., Joanu Slaviciu 1 fl., Septimiu Albini 2 fl., Elia Macelariu 1 fl., Dr. D. P. Barceanu 1 fl., Georgiu Dim'a 1 fl., Joanu Hanni'a 1 fl., Joanu Popescu 1 fl., Nicanoru Fratesiu 1 fl. 50 cr., Dr. J. Mog'a 1 fl., Dr. J. Popu 1 fl., Dr. Aurel Brote 1 fl., Alesandru Lebu 1 fl., Michailu Bontescu 1 fl., Aug. Deganu 1 fl., Romulu Simu 1 fl. 50 cr., Mari'a Simonca 1 fl., Nicolau Săuzianu 1 fl., Paulu Olteanu 1 fl., Eusichiu Stanislavu 50 cr., Nicolau Tr. Popu 1 fl. 50 cr., Joanu Oprisiu 1 fl., Gavriila Popu 1 fl., Joanu Popu 50 cr., Alesiu Staicu 1 fl., Georgiu Gil'a 1 fl., Ecatarin'a Gil'a 1 fl., Joanu Banuti 50 cr., Georgiu Chir'a 50 cr., Juliu Suciu 1 fl., Gavriila Mosiu 1 fl., Stefanu Jazonu 1 fl., Nicolau V. Popu 1 fl. 10 cr., Andreiu Radesiu 50 cr., Nicolau Grozea 1 fl. 50 cr., Joanu Vladu 1 fl., Joanu Berariu 1 fl., Joanu Clocotianu 25 cr., Georgiu Dobrinu 1 fl. 40 cr., Elen'a Prodanu 1 fl., Demetriu Bulicrea 1 fl., Sofroniu Pruna 1 fl., Teodoru Huduraciu 1 fl., Danila P'andrea 1 fl., Joanu Popu 1 fl., Aureliu Timariu 1 fl., Demetriu Popu 1 fl.

Sum'a 65 fl. 65 cr.

Venitulu totale	400 fl. 32 cr. v. a.
Spesele	88 fl. 98 cr.
Venitulu curatu	311 fl. 34 cr. v. a.

In numele comitetului arangiatoriu aducemu binevoitoriloru colectanti si contribuenti multiumit'a nostra.

Blasiu in 6 Ianuarin 1889.

Aronu Doeacu,
presiedinte.

Nicolau Popescu,
cassariu.

Cultur'a facultatii sensitive in generalu.

II.

In modu midilocitu influintiamu asupr'a cultivarei sentiemintelor prin instructiune. Chiamarea si datorint'a principala a unui invetiatoriu este instructiunea, asia dara cu ajutoriulu acesteia trebuie se influintieze asupr'a nobilitarei sentiemintelor eleviloru sei. Pentru acea trebuie se-si intocmesca astu-feliu instructiunea, in catu acea se si influintieze in realitate asupr'a animei copiiloru. Altu cumu numai invetiamentulu acel'a va inmulti cunoscintiele intru adeveru, care influintieza nu numai asupr'a memoriei si ratiunei ei si asupr'a vointiei si asupr'a animei. Prin urmare invetiatoriulu, care se indetulesce numai cu desvoltarea intielesului si a memoriei acel'a indeplinesce lucrulu numai de jumetate; deore-ce numai acele cunoscintie sunt adeverate, deca si sentimu cea ce scimu si precepemu, adeca deca se descépta in noi interesulu facia de cunoscintiele castigat.

Fia-care invetiatoriu prin o tractare si predare corespundietoria pote face cá sciint'a se devina nu numai obiectulu intielesului, ci si alu sêntiemintelor. Asupr'a acestor'a potemu influintiá chiaru si cu celea mai abstracte obiecte de invetiamentu, cum e de es. matematic'a s. a. deca voru fi tractate in modu corespundietoriu; — si din contra religiunea, istori'a s. a. predate reu voru lasá neatinsa anim'a cea frageda a copilului.

In catu privesce acun desvoltarea seau mai bine dîsu cultivarea diferiteloru sêntieminte in genere invetiatoriulu trebuie se ingrigésca de urmatoriele:

1. Cá se se predominésca pre sine, se fia totu deaun'a netulburatu, bine dispusu. Deca invetiatoriulu e de unu temperamentu seninu, veselu, amicabilu, compatimitoriu, si nu-si pierde nici odata paciint'a facia de elevii sei, atunci posiede celea mai bune midloce cu ajutoriulu caror'a pote dá o directiune salutaria culturei eleviloru sei. In scól'a condusa de unu astu-feliu de invetiatoriu va locui: voia, activitate, sinceritate, incredere, compatimire, bunatate si iubire. Si din contra invetiatoriulu duru, iritatosu, impacientu, morosu, melancolicu s. a. nu pote cresce de catu nescari elevi indiferenti, selbatici si reutatosi.

Tonulu instruirei, dispositiunea viala, plina de iubire, insufletire, interesu si demnitatea invetiatoriului, in decursulu instructiunei voru influintiá intr'unu modu binefacatoriu asupr'a vietii spirituale; si din contra indiferentismulu, indispositiunea invetiatoriului va comprimá si impiedecá multu viet'a spirituala in cursulu seu de desvoltare. Pentru acea invetiatoriulu, incátu e posibilu numai, in decursulu instructiunei se incungiuere ori ce admonitiune, amenintiare seau pedepsire, deore-ce celu pedepsitu fia si numai prin admonitiune simpla, celu pucinu pre unu tîmpu ore care, nu e in stare a urmari cu atentiune propunerea invetiatoriului seu. Fia-care invetiatoriu si crescatoriu se se nesuésca a inlocui pedéps'a prin sternirea iubirei, blandetiei,

interesului si a stimei proprie. Seau deca e silitu chiaru cá se dicteze o pedepsa, atunci se aiba celu pucinu atát'a prudintia, incátu pana atunci, pana cându nu s'a mai liniscitu celu pedepsitu, se nu pretinda cá acest'a se fia atentu si cu interesu facia de prelegerea din or'a acea.

2. Nice odata se nu pretindemu dela elevii nostri lucrui, ce trecu preste poterile loru. Pretensiunile nóstre se fia anesurate gradului loru de desvoltare. Deore-ce activitatea conformata poteriloru si urmata de unu succesu evidentu potentieza si face mai vior voi'a spre lucru. Si din contra nesuinti'a fora rezultatulu doritu, lucrarea, ce trece preste poterile loru, are de urmare disgustu, descuragiare, cu alte cuvinte mutiléza asia dicundu intrega activitatea copiiloru.

3. Instructiunea trebuie se fia astu-feliu intocmita, icátu copilulu totu deaun'a se aiba ceva de cugetatu, aflatu, scrutatu; cá astu-feliu se-i se potentieze voi'a impreunata cu descoperirile si cercetarile sale.

4. Cea ce e nou, raru, variatu si contrastele intarescu facultatea sensitiva; ér' uniformitatea, langedirea si somnurosia o debilitéza, de acea invetiatoriulu trebuie se grigésca, cá predarea sa se fia variata, vioia. Vorbirea cea mai frumoasa, istori'a cea mai interesanta si misicatoria inca si- pierde efectulu, deca va fi predata seau enurata monotonu, incetu, fora nici o modulatiune a tonului.

5. Mai departe invetiatoriulu trebuie se grigésca, cá se nu langediésca poterile corporali si spirituale ale eleviloru prin prea mare incordare; asemenea se se ferésca a produce in ei sentieminte neplacute prin subtragerea mâncarei, a beuterei, a preumblarei, jocului s. a., deore-ce prin acést'a activitatea spiritului se abate dela obiectulu instructiunei asupr'a lucrului acelui'a, ce a produsu in ei sentieminte neplacute.

6. Tote pasiunile trebuie prevenite seau celu pucinu moderate. Si acést'a se pote usioru, deca vomu delaturá din aintea copiiloru causele, ce producu efecte prea misicatorie, cu alte cuvinte copiii trebuie dedati, cá diferitele intemplari din viétia se nu le considere nici de fericire nici de o nefericire prea mare. Si in acest'a privintia mai multu efectu va avé esemplulu invetiatoriului. De sine urméza, cum-cá deca invetiatoriulu nu se va sci moderá, nu va sci domni preste pasiunile sale, ci si- va pierde paciint'a pentru tote nemicurile, — atunci o mare parte din elevii sei inca nu si- voru poté guverná aplicariile loru. Nici omulu pasionatu, dar' nici celu prea rece, flegmaticu, nu pote fi invetiatoriu hunu.

7. E lucru deja cunoscutu, cum-cá sentiemintulu adeverului, binelui, frumosului, si sentiemintele religiose si morali cá nesce sentieminte, ce se referescu la D-dieu si deapropete se potu nasce numai prin representatiuni corespundietorie despre D-dieu si despre deapropete nostru. Asia dara pana atunci, pana cându invetiacelelu nu posiede astu-feliu de representatiuni, nici vorba nu pote fi despre

desvoltarea acelor'a. Er' castigarea reprezentatiunilor de feliulu acest'a cade in sarcin'a invetiatorului. Din caus'a acést'a asia dara invetiatoriu in decursulu instructiunei se vorbesca totu de-a-un'a adeverulu, si se incungiure chiaru si umbr'a mentiunei. Mai bine se recunosca, cá nu sei ceva, decátu se insiele pre elevii sei, asemenea se arete in tote mis'carile sale, in imbracaminte, in vorbele sale s. a. cea mai mare curatienia si ordine, se-i fia curata scol'a si in ordine tote recuisitele de invetiamentu, se descepte si se maresca in elevii sei sentiulu esteticu, in tote lucrurile si faptele sale se arete o curatienia morala, o iubire si bunavointia facia de elevii si deapropete seu, o compatimire simpatica facia de cei nenorociti, ér' facia de D-dieu o supunere fiésca. Deca invetiatoriu in modulu acest'a a aratatu cea ce e nobilu, bunu, frumosu si dreptu, ér' prin esemplulu seu a si confirmatu tote acestea, atunci pote se si pretinda dela elevii sei cu tota stricteti'a, cá totu ce invetia se se nesuésca a si precepe, pretinde cá in imbracamintea loru, in tote recuisitele loru de invetiamentu si scrisu se fia curatienia si ordine, — ér' in portarea si conversatiunea loru se fia bunacuvientia, — cá facia de colegii sei se fia cu bunavointia, ér' facia de cei betrani si facia de superiorii sei cu stima si respectu, si in fine cá tote lucrurile loru se se acomodeze intru tote legei morale. Dar' se nu nite invetiatoriu, cum-cá desi sentiementele acestea si-au originea in obiectu, respective in idea, reprezentatiune, — cu tote acestea ele depindu dela gradulu de desvoltare ala individulu singuraticu. De unde apoi urmeza, cum-cá invetiatoriu nu pote pretinde cá unu obiectu, fapta seuu intemplantu (d. e. o poesia, istoria, fenomenu) se sternésca acelea-si sentiementele, se mis'ce intr'o forma pre toti elevii. In genere fia-care invetiatoriu se incerce a sterni numai astu-feliu de sentiementele si inca numai in acelu gradu, de care su capace elevii in urm'a maturitatii loru spirituale. Fortiarea, iritatiunea sentiementelor e stricatosu, e imposibila chiaru, prin acést'a procedura gresita se facu numai ne sentitori.

8. Si in fine in cultivarea seuu desvoltarea facultatii sensitive inca trebue se grigésca invetiatoriu, cá nu cumva se treca marginele, ci se tienu o mesura drepta. O iritabilitate prea mare este o adeverata nefericire, si unu morbu corporalu, ce are influentia periculosa si asupr'a celoru alalte sensatiuni mai spirituale, din contra nesentirea seuu apat'ia prea mare lipsesce pre omu de bucuriele, cari suntu necesarii pentru conservarea organismulu. Sentiementele unui astu-feliu de omu exundéza si pentru lucrulu celu mai micu; unu atare individu devine spre greutate sie-si si societatii intregi.

Dar' precum nu este iertatu a potentiá prea tare sensibilitatea, chiaru asia nu este permisu nici a o tempí. Mai bine e si aci calea midílocia. Sensibilitatea copiiloru se tempesce prin acea, deca invetiatoriu si- bate jocu de sentiementele loru, le dejoscesce, i- tracteaza duru, inumanu,

deca nu iea parte din bucuri'a si intristarea loru, deca remane indiferentu facia de tote lucrurile eleviloru sei.

J. F. Negrutiu.

Magistratur'a majora ordinaria la Románi.

(Continuare din Nr. 10).

Duratu censurei la inceputu erá de cinci ani, mai tardiu se reduce la unu anu si unu semestru, ce'a-ce se intémplá la anulu 431 a. de Chr., precum aseréza Liviu in cartea 4 cap. 24: *Alios magistratus annuos esse, quinquenalem censuram grave esse iisdem per tot annos magna parte vitae obnoxios vivere, se legem laturum, ne plus quam annua ac semestris censura esset*¹⁾.

La acést'a demnitate numai patricii poteau competá, pâna ce la anulu 339 a. Chr. dictatorulu Publiu propuse, cá unulu dintre censori se se aléga dintre patricii, celualaltu dintre plebei, precum afirma si Liviu in cartea 8 cap. 12: *„tertiam legem, ut alter utique ex plebe, quum eo ventum sit, ut utrumque plebeium consulem fieri liceret, censor crearetur“*. Desi propunerea acést'a a devenitu lege, totusi patricii celi ingânfati nu a potutu suferi, cá se fia alesu la acést'a demnitate din poporu; asia acést'a lege salutaria cá si cele mai multe s'a traganatu pâna la anulu 280 a. Chr.; cându se alese pentru prima óra unu plebeiu la demnitatea acést'a²⁾: *Cn. Domitius censor primus ex plebe lustrum condidit*.

Inainte de ce asi desfasurá sfer'a de activitate a censoriloru, se vedemu cá cine 'i alegea? Censorii cá si consului si pretorii se alegeau de comitiiele centuriate, de ace'a inse se ingrigian, cá ambii se se aléga in un'a si ace'asi dí; decumva acést'a nu se potea duce in deplinire, atunci si celu alesu trebuia se renuntia! asemenea se intémplá, deca cutare censoru moria inainte de implinirea oficiulu seu; desi in loculu celui decedatu se alegea unu substitutu — *suffectus* — acest'a cu atátu mai vertosu; fiendu-cá derimarea Romei decátra Gali s'a intemplantu tocmai sub domni'a unui censoru substitutu — *suffectus* —

In respectulu acést'a Liviu in cartea 9 cap. 34 dice: *„Omnes deinceps censores post mortem collegae se magistratu abdicarunt*³⁾; ér' in altu locu: *creati censores C. Sulpicius Camerius, Sp. Postumius Regillensis; coeptaque jam re morte Postumii, quia collegam suffeci censori religio erat, interpellata. Igitur quum Sulpicius abdicasset se magistratu, censores alii vitio creati, non gesserant magistratum. Tertios creati religiosus fuit*⁴⁾.

¹⁾ Liv. 4, 24: Cá alte magistrature suntu pre unu annu (anuale), censur'a pre cinci ani; este greu, cá atátia avi se traiesca o parte mare a vietii sub aceiasi ómeni, elu aduse o lege; cá censur'a se nu fia mai lunga de unu annu si jumetate.

²⁾ Vedi: *Frennd Triennium Philologicum* cartea IV pag. 147.

³⁾ Liv. cart. 9. 34.; Toti censorii dupa mortea colegulu loru unulu dupa altulu abdisce de magistratu.

⁴⁾ Liv. cart. 6. l. 27: Se alese de censori Caju Sulpiciu, Spurii Postumii Regillense. Deja lucrurile le incepu, cându mortea lui Postumii le-au intreruptu; fiendu-cá prejudetiulu nu permitea se se dee unu colegu censorulu. Astufeliu de óre-ce Sulpiciu abdisce de magistratura, celi-alalti censori fura alesi cu gresiela, nu portara magistratur'a. A alege censori pentru a trei'a ora tieneau de pecatu.

De óre-ce sfer'a de activitate a censoriloru se marise prin inmultirea agendelor, ce li-se concediuse in decursulu timpului, nu cumva se abuzeze cu puterea lor. desi Románii cá poporu practicu s'au ingrigitu parte prin ace'a, cá alegeau de censori pre acela, cari deja fura consuli cu caracteru nepetatu, parte cá censorii in activitatea lor erau impedeati si de tribunii plebeiloru in urm'a dreptului lor de intercesiune, totusi se aduse lege la anul 264 a. de Chr., cá nimenea se nu póta fi censoru indata dupa expirarea terminului oficiului de servitiu, ci numai mai tardiu, precum afirma Liviu in cartea 23 cap. 23: „*Nec censoriam vim uni permissum et eidem iterum*“.

Cu respectu la sfer'a de activitate a censoriloru Cicerone in opulu seu *de-legibus* 3, 2, 7. se exprime astu-feliu: „*Censores populi aevitates, soboles, familias pecuniasque censento, urbis tecta, templa, vias, aquas aerarium vectigalia tuento, populique partis in tribus distribunto, exin pecunias aevitates, ordines partiunto, equitum peditumque prolem describunto, celibes esse prohibento, mores populi regunto probrum in senatu ne reliquonto*“, mai asia se exprima si Liviu in cartea 4 cap. 8¹⁾.

Din acestea apare destulu de evidentu, cá sfer'a de activitate se pote privi din trei puncte de vedere anume din statorirea censului, a dou'a din inspectiunea moralitatii — in respectulu acest'a se pote compará cu sfer'a de activitate a areopagului din Athen'a — a trei'a din inspectiunea ingrigirea ce o avea censorulu preste edificiele jublice, prin urmare, cá se ne potemu formá o icona despre censura, din acestea trei puncte de vedere trebuie se o privimu.

Statorirea censului erá la Romani de mare importantia, fiendu-cá dela acel'a depindea impartirea cetatieniloru in clase adeca cá fla-care cetatianu la care clase apartiene, dreptu acea in data ce 'si ocupau sensorii postulu, hotarau modulu de procedura, celu voru avé de observatu in decursulu anului, de aci e formul'a *lex censui censendo*; apoi acest'a prin unu edictu o faceau cunoscuta cetatieniloru²⁾.

Dupa ce s'a publicatu edictulu numai decátu statoriau diu'a, in care se va tienea censulu. Censulu la inceputu se facea in foru, mai tardiu in câmpulu lui *Marte*, unde pentru censori s'a fostu desemnatu unu locu anumitu, precum afirma Liviu in cartea 4 cap. 22: *Eo anno C. Furius Pacilus et M. Geganius Macerinus censores villam publicam in campo Martio probaverunt, ibique primum census populi est auctus*³⁾.

In presar'a dilei prefipte censorii faceau auspiciile in presentia pretorelui si tribunului plebei; decumva acest'a observá ceva nefaustu, atunci potea oprí tienera censului, la din contra se tienea, mai antáiu inse censorii aruncau sorte, ore care din ei va avé se vorbésca poporului?

¹⁾ Vedi citatulu din Liviu mai susu.

²⁾ Vedi: Liv, 29, 15.

³⁾ In acel'a-si anu censorii C. Furiu Pacilu si Marcu Geganiu Macerinu au primitu o vila publica in câmpulu lui *Marte*, si aici s'a indeplinitu pentru prima ora censulu poporului.

respective se tienea o cuventare — *contio*. Inceputulu censului 'lu vestea preconeale antáiu in templu apoi in cetate prin cuvintele acestea: „*Quod bonum fortunatum felixque salutareque sit populo romano Quiritium rei que publice populi romani Quiritium mihi que collegae meo fidei magistratui que nostro: omnes Quirites pedites armatos privatosque, curatores omnium tribuum siquis pro se sive pro altero rationem dari volet, voca indicium huc ad me!*“

La anunciulu acest'a fia-care cetatianu trebuia se se presenteze mai antáiu pre lenga cea mai grea pedépsa¹⁾ mai tardiu nu se dictá asia pedépsa mare acelor'a, cari lipsiau, má Cicerone in respectulu acest'a amintesce, cându s'a portatu resbelu in contra sociiloru — aliatiloru — cetatienii nu erau detori a se presentá la censu, a fostu si atare casu, cá s'a esmisu o comisiune cu acea indetorire, cá se mérga pre câmpulu de lupta si acolo se tienea censulu²⁾.

Acum pote subversá intrebarea, ore cetatienii acela, cari locuiau in diverse párti ale Italiei, trebuiau se vina in Rom'a ori nu pentru fasionarea censului? La acest'a nu se pote respunde positivu, e admisibilu inse, cá pre tempulu acefa, cându numerulu cetatieniloru prevediuti cu dreptu romanu erá neinsemnatu adeca micu, erau detori a se presentá in Rom'a. La impregiurarea acest'a se potu aplicá cuvintele lui Cicerone: „*Frequentia totius Italiae comitorum, ludorum censendique causa*³⁾“.

Dupa ce inse s'a inmultitu si in provincie numerulu cetatieniloru, s'a decisu relate la censu prin *legea Juliana* modalitatea urmatoria: indata ce si- comunicá censorulu edictulu seu, numai decátu proprietorele ori proconsululu din provincie are se compuna list'a cetatieniloru si se tienea censu cu ei dupa scar'a statorita prin edictulu censorului, dupa finirea censului inse are se submita list'a in Rom'a. Este vrednicu de amentitu, cá in ajutoriulu censoriloru erá o ceta de oficiali precum *curatores, juratores* — acestia dedeau desluciri censorului, decâte-ori intrebá despre cutare cetatieni, seau despre eventualele schimburi, ce au provenitu in famili'a cutarii cetatiénu — si unu numeru mare de servitori publici si privati.

Dupace s'au adunatu cetatienii, trebuiau se se presenteze dupa triburi in aintea censorului, unde dupa-ce depusera juramentu fia-care in ordine 'si fasioná numele, conumele, séu parintii, soci'a, pruncii si vrist'a lor, apoi proprietatile si selavii — resmancipi — nu erá detoriu inse se spuna locurile, ce le avea in agrulu publicu, seau acelea, ce le avea in provincia precum neci detori'a⁴⁾, decum-va respectivulu erá libertinu, acest'a fasioná numele patronului seu. Pentru veduve si orfani erá unu catalogu separatu, unde se inducea numele si averile lor dupa informatiunea tutoriloru, asemenea unu altu catalogu si pentru oficialii *erariali si ceriti*.

(Vá urmá).

Aronu Deacu.

¹⁾ Vedi Liv. 1, 44.

²⁾ Vedi: Cic. *ad Att.* 1, 18 si Liv. *cart.* 29 cap. 37.

³⁾ Cic. *in Ver.* 1, 18.

⁴⁾ Liv. 39, 44.

Puntea lui Traianu preste Dunare.

(Continuare din Nr. 9).

Traianu însu-si lasă memorie despre faptele sale de resbelu. Precumu scrise marele C. Juliu Cesaru „comentarie“ despre resbelulu cu Galii, portatu de elu, asiă compuse si Traianu „memorie“ despre luptele si cuceririle dacice. Aceste inse, dorere! s'au pierdutu. Numai unu fragmentu de totu micu s'a pastratu din un'a din cârtile sale despre ântâiulu resbelu dacicu¹⁾.

Alexandrinulu *Appianu*, contemporanu cu Traianu si Adrianu, inca a scrisu istori'a româna, inse chiaru partea ace'a (in cartea a 23-a), in care a tractatu despre resbelulu românu-dacicu, s'a pierdutu. *Ammianu Marcellinu*, carele a trairu catra finea seclului alu patru-le si a compusu o continuare a cârtiloru istorice alui Tacitu dela imperatulu Nerva pana la mortea lui Valente (dela 96—378 d. Chr.) fara indoie'la a folositu pre Appianu; inse tocmai partea din ainte a opului lui Ammianu Marcellinu lipsesce, si asiă nice din acestu isvoru de a dou'a mâna nu potemu scôte si luă notitie despre puntea dunareana alui Traianu²⁾.

Numi cu amintirea puntei preste Dunare seau cu alusiune la ace'a, ce e dreptu, s'au mai pastratu inca³⁾, si renunit'a *columna traiana* in Rom'a de pre *forulu Ulpianu*, a carei numeroase basreliefuri presentéza scene din ambele resbele dacice, ne arata in parte si o copia a puntei de pétra. Acestea monumente contemporane nu ne potu dá inse o deslucire mai de aproape despre loculu, unde a fostu edificata puntea, copi'a depre *column'a traiana* abia ne face o idea spre a intielege constructiunea puntei.

*Column'a*⁴⁾ astadi stă dintro *base, fusu si capetielu*. Baza mesura de fia-care lature 20 de urme in latu. Pre o lature stă inscriptiunea urmatoria:

1) Intru unu citatu a gramaticului *Priscianu* (Auctor. grammatic. latin. ed. Putsch. p. 682) ex Traiani Commentar. de bell. Dacie. lib. I: »inde *Bersobin*, deinde *Airi* processimus«. Ambe locurile aceste oceru in *Tabula Peutingeriana*, pre drumulu militarin spre nordu dela Dunare dela *Viminaciu* preste puntea de nâi in calea catra *Tibiscu*, sub numele *Bersovia* si *Athis*.

2) Istoricii despre tempulu imperiului scriu pre scurtu si nu vorbescu apriatu despre punte, numai *Aurel. Victor* de Caesarib. Trajan. o amintesce: *Castra suspectioribus atque locis opportunis exstructa — ponsque Danubio impositus*.

3) *Spanhem.* de usu et praest. num. p. 958 Eckhel. doct. vet. num. VI 418

IMP. TRAIANO AVG. GER. P. M. TR. P. † DANVVIVS.
(Dannubii fluvii jacentis typus, dextra temonem, sinistra vas, ex quo aquas effundit) Oysel. tab. 24, n. 3 Mediobarb. p. 153.
IMP. CAES. NERVAE TRAIANO AVG. GER. DAC. P. TR. P. COS. V.
† S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI S. C. PONS TRAIANI DANVVIVS.
Mediob. p. 145.

IMP. CAES. NERVAE TRAIANO AVG. GER. DAC. P. M. TR. P.
COS. V. P. P.

† S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIPI S. C.

(Pons supra Dannubium cum aedificio anteriori et navicula).
Mediob. p. 156.

4) *Cipariu*. Arch. 1867 Nr. IV pag. 67 seg.

SENATVS POPVLVSQVE ROMANVS
IMP. CAESARI DIVI NERVAE F. NERVAE
TRAIANO AVG. GERM. DACICO PONTIF.
MAXIMO TRIB. POT. XVII. IMP. VI. COS. VI. PP.
AD DECLARANDVM QVANTAE ALTITVDINIS
MONS ET LOCVS TANTIS RUDERIBVS SIT EGESTVS.

Din care inscriptiune se cunosce, că *column'a* s'a redicatu in a. 114 d. Chr., că-ci anii tribunatului suntu totu de odata si anii imperatrefrei; er' Traianu incepuse a imperati la a. 98 dupa Chr., antâiulu imperatu nascutu afara din Itali'a, in Italic'a, cetatea Ispaniei.

In anulu 114 d. Chr., cându Senatululu si poporulu romanu redică acestu raru si grandiosu monumentu, Traianu se află in oriente, ocupatu in belulu in contra Parthiloru.

Column'a dar' fū redicata, noue ani dupa terminarea belului Dacicu, in acaruia memoria fū decretata de senatu si dedicata, fiendu consuli Q. Niniu Hasta si P. Maniliu Vopiscu. Inse Traianu nu o a vediutu.

Ce dice Dio Cassiu, cum-că insusi Traianu a redicato e de a se intielege numai, că s'a invoitu intru redicarea acestui monumentu decretatu de senatulu Romei.

Fusulu *columnei* e de 128 urme inaltu, totu de marmura că si baza, inlaintu escavatu, cu 184 grade (trepte) pona la culme si cu 43 de ferestre pentru lumina, spre a se poté sui pana deasupra *columnei*; — er' din afara supra-faci'a *fusului* tota sapata cu figuri esite afara, ce le dicu pucinu redicate (basreliefs), incependu din diosu in susu in fasiuratura giuru impregiuru in form'a scriptiului (cochlea) si representéza tote evenimentele mai memorabile din amendoue bataile Româniloru cu Dacii, impreuna cu tote aparatele, armele, cetatile, muntii, apele, padurile, ceremoniele, portulu si alte amenunture.

Er' *capetielulu* *columnei* deasupra *fusului* e dupa stilulu *doricu*, deasupra caruia se afla o alta baza mai mica, pre care eră asiediata statu'a lui Traianu, din care acum numai petiorele au mai remasu susu, er' capulu si midilocolu de multu au caditu. Capulu inse fū aflatu in ruine, si se pastreza intr'unu museu, ci midilocolu nu s'a aflatu. Mesur'a capului, din crescetu pana in barbă e de 2 urme si 4 degete, din care se culege, că fiendu capulu a 9-a parte din lungimea corpului omenescu, statu'a intréga alui Traianu va fi fostu de 21 urme romane.

Asta statua, dupa cum se vede pre numi, eră in paludamentu militarin, lorica si coturni, tienendu in derépt'a unu globu de auru, in care fū depusa cenusa lui dupa morte-i, er' in steng'a sceptru. In giurulu statuei eră unu cancelu de arama, pentru securitatea celoru ce suiau pana la statua, er' acumu nu se mai afla.

Intrega *column'a* stă din 34 trunchi de marmure de o marime estraordinaria, din cari 8 suntu in base, 1 in corona, 23 in fusu, 1 in capetielu si 1 in culme.

Ea eră unsa de susu pana diosu cu o mestecatura resinosa colorata pre figuri in colore auria, in liniile spirali verdia, din care inse acum pucine urme se mai vedu remase.

Marimea figurilor, cu câtu se afla mai susu, cu atât e si mai înalta; asia câtu celea mai de desuptu suntu de 2 urne, er' cele mai deasupra de patru; pentru-câ, adeca, cele de asupra se nu se para ochiului mai mici de câtu cele mai din diosu.

Column'a fû fabricata de acel'a-si mare architectu *Apollodorus* din Damascu, carele fabricase si puntea de pre Dunare.

Ea fû asediata in midiloculu unei piatie, care se numi „*forulu lui Traianu*“, intre Capitoliu, muntele Quirinale si piati'a lui Nerv'a.

Sistu V puse in culmea acestei colonne o statua de bronza a S. Petru in locul celei cadute a imperatului Traianu.

Una copia acurata de pre acést'a columna se afla in tesaurulu regiu din Monocu (München) in Bavari'a, acaruia mesura e de unu statu de omu.

Dupa ce si scriptele architectiloru contemporani despre constructiunea puntei de pétra preste Dunare inca s'a pierdutu, ne mai restau numai isvóre de a dou'a si a trei'a mâna, acarora impartasiri se le comunicamu mai deaprope aici.

Celu mai vechiu din acesti reportori este senatorulu si consulariulu romanu *Dio Cassiu*, carele erá in flore in tempulu dela Domitianu pana catra finea domniei lui Alesandru Severu (dela a. 81—235), si asia scrise mai putinu decâtu la unu seclu dupa Traianu. Elu potea intru atât'a se aiba cunoscintia despre tienuturile Dunarei, in câtu fusese gubernatoriu in Panoni'a superiora si pote câ cunoscea din vediutulu propriu locul, unde redicase Traianu puntea si vediuse stélpîi, cari pre tempulu seu se redicau susu, cá turnuri, din apa. Fora indoéla, câ elu in renumitululu seu opu a istoriei romane, descriesese precisu si pusetiunea puntei. Inse in estrasulu, ce-lu face calugarulu bizantinu *Xiphilinu* din opulu lui Dio, se afla numai ace'a, ce comunica istoriculu despre marimea constructiunei grandiose, despre dificultatea asiediarei puntei, considerandu natur'a torentului, despre scopulu acestei cladiri si ruiuarea ei ulteriora. Totu-si cu respectu la localitatea puntei atât'a se pote culege din escerptulu (estrasulu) calugarului bizantinu, câ puntea nu a fostu asediata intru unu locu siesu, precum e tienutulu la *Celei*, unde torente are o alvia lata si nesiposa, ci intr'o vale relative îngusta, inchisa de munti. Cuvintele lui Dio suntu: „Nu e de admiratu art'a, cum a fostu „redicata cladirea in ap'a vîlturosa si in pamentulu lutosu, „*nepotendu-se abate ap'a nicairi?* Eu am aretatu latimea „torentului, nu pentru-câ ar' fi preste totu asia de mare, „(in unele locuri e si de doue si de trei ori mai latu torente), „ci pentru-câ locul acel'a insu-si celu mai îngustu si mai „acomodatu spre construirea puntei inca si acum e totu asia „de latu in tienutulu acel'a. Inse cu câtu este mai strimta „alvi'a, in care se aduna Dunarea dintru un'a mai lata, cu „atâtu mai repede si mai afundu este riulu, asia câtu prin „acést'a dificultatea construirei puntei a trebuitu se se „marésca si mai tare“. (Va urmá).

N. Popescu.

Amicii economului.

a) *Paserile.*

(Continuare din Nr. 10).

Primaver'a numerulu paseriloru se inmultiesce. La celea stabile se adauge multimea migratoriiloru, cari vinu din parti departate si dupa una caletoria lunga si ostentioasa si-reocupa locuintiele vechi, locurile de sustinere, ce ele bine le cunosc.

Primaver'a si-reversa farmecele sale, lumea animaleloru si vegetaleloru face placuta petrecerea in liberu; diferitele paseri se apropia cu incredere de agricultorulu cautandu nutrementu in brézd'a trasa de acest'a. Aci ceta de grauri si cióre, colo codobature, pupeze si altele, tote acestea cu o diligintia neobosita cauta viermii, larvele si insectele, cari nu potu scapá din aintea vederei loru celei agere. Pre cându acestea lucreza in favorulu economului afora la câmpu, pre atunci in gradini alte specii si familii se infaciosiaza câ ospeti, precum pitigusi, ochiulu boului, gheundóiele, diferitele luscinie si alte paseréle, cari sarindu de pre una crenga pre alt'a, nu trecu cu vederea una crepatura, carei'a se nu-i spioneze contienutul. Acést'a spionare, acést'a activitate a paseriloru se gradueza din ce in ce mai tare, pana ce pre tempulu, cându au se-si implinesca detorinti'a de parenti, si- ajunge culmea.

Este dar' unu lucru de toti cunoscutu, cum-câ paserile aducu economului mari folóse prin sterpirea insecteloru; pentru acea mai multe state au statoritu urmatoriulu principiu: *Nimicirea cuiburiloru, oualoru si puiloru de pasere, se opresce strinsu. Puscarea si prinderea paseriloru se pote concede numai din 1-a Septembrie pana la finea lui Februaru,* si acést'a este prescisa in regulamentulu specialu. Celu ce lucreza in contra acestui regulamentu este pedepsitu. Deci recomandandu crutiarea paseriloru, in celea urmátorie vomu amentí in specialu unele dintre paseri si vomu aretá mai in detaiu folósele, ce le aducu acelea.

Este de insemnatu inse, câ utilitatea paseriloru se pote judecá din diferite puncte de vedere, agricultorulu, venatoriulu, gradinariulu si pescariulu, fia-care si-pote fundá judecat'a totu cu alte motive, pentru acea la judecarea utilitatii paseriloru, câ se nu fimu preocupati trebeu se luamu in vedere tota activitatea loru vitala si numai asia vomu ajunge la rezultate, ce nu ne voru conduce pre cale ratacita.

Luscini'a, privighitórea si alte specie ce forméza famili'a *Silvidae* merita a fi amentite in locululu primu, nu numai pentru cânteculu loru celu placutu, ci mai vertosu pentru-câ stérpescu multi gândaci merunti, larve, omide, paingini, fluturi, diurni si nocturni, apoi multime de musce si tîntiari.

Pitigusi inca intrecu pre multe paseri in privinti'a utilitatii. Acestia avendu corpulu usioru se potu asiediá si pre ramii cei mai subtiri, de pre cari apoi delatura ouale fluturiloru, dar' nu numai acestea le nimicescu ei, ci potemu dice, câ pitigusi scutescu pometul si padurile de insectele celea mai periculóse. Fora de a mari lucrulu se pote afirmá din observarile facute, cum-câ unu pitigusiu preste anu consuma la 3—400,000 de insecte in diferite stadiu de desvoltare. Acum, deca vomu luá in considerare impregiurarea, câ 4—5000 de omide suntu deajunsu pentru-câ se mánce tote frundiele de pre unu pomu de marime midilocia, apoi trebeu se recunosemu absolut'a utilitate a pitigusiului, se-i votamu crutiare si aperare.

Grauri in genere se considera câ paseri stricatióse, si óre pentru ce? pentru-câ uneori cercetéza pomii, ciresiele si strugurii? Nu se pote negá, cum-câ acést'a lu-atinge

pre economu in modu neplacutu, dar' deca vomu luá in vedere tote indigintiele alimentari ale graurului, atunci trebeu se-lu tienemu de celu mai folositoriu intre tote paserile de pre la noi. Cándu cet'a cea mare a grauriloru dupa una absentia indelungata sosese la începutulu primaverii numai decátu coplesiesce riturile, fenatiile si agrii si pornesce resboiu devastatoriu in contra melciloru, — boureiloru. Graurulu scote câte 4—7 poi. Din observatiuni se scie, cum-cá graurii in ainte de amiedi totu la 3 minute, er' dupa amiedi totu la 5 minute ducu de mâncare filiiloru sei, asia dara in ainte de amiedi ducu 140 si dupa amiedi 84 de melci, locuste si omide. Graurii betrani mânca pre ora câte 10 melci, prin urmare una familia de grauri mânca pre di câte 364 melci, cosasi etc. Constructiunea tenace a graurului lu- face capace de a duce in deplinire acestu lucru mare, mai departe penele lui ceea netede nu le umediesce neci rou'a neci plo'a. Cu cioculu seu celu lungu si ascutitu afla si animalele, ce suntu ascunse in érb'a cea mai desa, apoi sbora forte bine si pote percurge teritorie multu departate dela cuibulu seu. Afora de ceea amentite graurii mai consuma si multi gândacii de Maiu si Cari, ce nimicescu bradetulu; apoi cine n'a vedítu cum se punu pre turn'a de oi si pre ciurd'a de porci, si cum urmarescu vitele cornute? de securu, pentru-cá se le scape de unele animalcule si de musce, ce le infesteza.

Rondunelele se afla in tote partile pamentului, afora de Hollandi'a noua, si suntu cunoscutu la 70 de specie. Este gresita parerea, cá ar' prinde si astu-feliu ar' nimici albinele; ele vèneza mai multu asupra tintiariloru, musceloru, fluturiloru inerunti si a gândaciloru. Pre cându rondunelele se asiedia spre odihna la cuibulu loru, atunci se ivesce *Caprimulgulu* carele prinde gândacii si fluturii, ce sbora la intunecimea noptei si ai caroru larve causeza daunele ceea mai mari in economi'a rurala si in gradinaritu, afora de ceea in gur'a lui cea larga disparu cá si intr'o caverna, tintiarii, muscele, moliele si diferitele specii de strete, cari sbora in jurulu edificieloru si a grajduriloru, deci pentru ceea se sustiene in jurulu acestor'a, fiindu-cá aici pote aflá prada multa, er' nu pentru-cá se suga caprele si vacel, pre cum acést'a o credu unii fora de nice una basa.

Gheunóiele seu *ciocanitóriile* au constructiune tare, grunadi scurti, códa tiepena, ce li- servece la spriginire, apoi la petiore au 4 degete inarmate cu unghii ascutite, dintre degete 2 suntu dirijate inainte er' 2 indereptu. Ele in urm'a acestei constructiuni se acatia si alerga pre arbori in susu si in diosu, cu nna intela surprindetoria. Nutrementulu loru consta mai cu sema din insecte, din cari nimicescu unu cuantu enormu, pentru ace'a credemu, cá nu vomu gresi, cându dicemu, cum-cá ele suntu absolutu de lipsa spe a sustiené integritatea paduriloru, ele se potu considerá de sentinelele adeverate ale paduriloru, fiindu-cá tota diu'a tienu spionagie spre a impedcá activitatea cea periculosa a insecteloru. Precum anintisemu gheunóiele au ciocu tare, cu ajutoriulu carui'a batu, ciocnescu in arbori si apoi asculta, ore nu se afla in ei insecte, si deca se afla, atunci le scotu afora cu limb'a loru cea lunga si provediuta la virvu cu cárligatie. Dar' nu numai in paduri, ci si in pometu curatia multe insecte, aici cauta cu deosebire pomii morbosi, bortosi, fiindu-cá in acesti'a afla mai multa prada, apoi chiar' cându ar' atacá si trunchiurile sanítóse inca nu o facu acést'a fora de cauza, cá-ci si in acelea suntu

insecte, cari deca voru fi nimicite, ponulu scapa de morbu, deci ele implinescu si functiuni medicali.

Cuculu cu voracitatea sa de securu nimicesce unu numeru imensu de (larve) omide perose (cari poporulu le numesce mât'a popei), elu se sustiene mai cu sema in acelea parti de padure, unde omidele se afla din abundantia. Deca s'au gatatu omidele, atunci elu caletoresce mai departe. S'a calculatu, cá unu cucu intr'o di de vera nimicesce 1920 de insecte.

Pupaz'a si *ciór'a venata* (*Coracias garrula*), carea forméza trecerra dela gheunóie respective dela acatiatórie la speciele de cióre (*corvidae*), inca merita crutiare si aperature din partea economului, de ore-ce atátu pupaz'a, câtu si ciór'a veneta nimicescu multi gândacii si larve de ale acestor'a, conopistiritie, greorusi, cosasi, viermi si fluturi.

Ciórele inca nimicescu multi sioreci, gândacii, larve etc. dar' fiindu-cá si strica mai alesu in bucate, vinia si in galitie, pentru ceea intre ele de mai folositorie tienemu numai ciór'a de seménaturi (*corvus frugilegus*) si cióc'a (c. monedula). Acestea consuma mai multu insecte si larve.

Sciri varie.

Naseudu, 5 Februaru 1889. Astadi s'a celebratu s. liturgia si s'a facutu parastasu pentru Inaltu decedatulu principe de corona archiducele Rudolfu. De pre turnulu besericii parochiali gr.-cat. indata dupa raspandirea scirei despre mortea Altetiei Sale, clironomului de tronu, aterná stindardulu negru cá semnulu de doliu semtitu de tote poporele monarchiei austro-magiare si cu deosebire de poporatiunea fosta granitiaria din regim. II rom. de granitia. A fostu o mangaiare a vedé pre veteranii granitieri alergandu la sunetulu campanieloru din tote anghiuurile, catra beseric'a parochiala unde a fostu espusu unu catafalcu, simbolulu trupului rece a Inaltului decedatu.

La orele 9 s'a celebratu s. liturgia, dupa care a urmatu parastasulu. Au participatu la acést'a tote institutiele de invetiamentu cu colegiulu didacticu in frunte, apoi corulu ampioiatiloru jud. polit. adm. financiari si telegrafico-postali. Vorbirile la ambe ceremoniele le-a tienutu prof. preotu Maximu Popu¹⁾.

(Necrologu). In 4 Februaru a. e. s'a petrecutu la momentu Vateria de Popu fic'a fostulu protopopu si inspectoru scolaru Augustinu de Popu. Dins'a a fostu insocita inca de multu cu o feta germana si ambele s'au dedicatu pentru corier'a invetiatoresca. Aici in Naseudu au servitu 12 ani avendu ambele unu postu si unu salariu. Din salariu au facutu crutiari fia-care câte 1500 fl. din care repausata a facutu legate si anume: 50 fl. v. a. pentru beseric'a gr.-cat din Naseudu, 50 fl. pentru beseric'a gr.-cat. din Alb'a Julia, 50 fl. v. a. pentru beseric'a gr. or. din Gerneszeg. 50 fl. pentru scóla de fetitie de aici, 50 fl. pentru reuniunea mariana, 100 fl. pentru sorus'a necasatorita Aureli'a. Restulu se se imparta intre sorori intru o forma. Tote acestea dupa mortea consociei sale de munca care are usufructulu dela sum'a intrega. Ceremoniile le-a implinitu Reverendiss. Domnu Vicariu Gregoriu Moisilu cu asistenti'a toturoru preotiloru, gr.-catolici din locu si a preotulu gr.-cat. P. Verticu din Mocodu.

¹⁾ A intardiatu din caus'a, cá a sositu dupa incheierea foiei. Red.